

เพศวิถีและบทบาทการเป็นแม่ของแม่วัยรุ่นตั้งครรภ์ซ้ำในจังหวัดอุตรดิตถ์
**Sexuality and Motherhood of Adolescent Mothers
with Repeat Pregnancy in Uttaradit Province**

สมศรี คะสัน และ ปุรินทร์ นาคสิงห์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Somsri Khasan and Purin Naksing

Kasetsat University, Thailand

Corresponding Author, E-mail : Somsri.ku@ku.th

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง เพศวิถีและบทบาทการเป็นแม่ของแม่วัยรุ่นตั้งครรภ์ซ้ำในจังหวัดอุตรดิตถ์ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาเพศวิถีของแม่วัยรุ่นตั้งครรภ์ซ้ำผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน/สถานศึกษา เพื่อนและสื่อ ศึกษาบทบาทการเป็นแม่ กระบวนการรับบทบาทการเป็นแม่ การสนับสนุนจากสังคม และผลกระทบของการตั้งครรภ์ซ้ำ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ผ่านวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) ซึ่งได้แก่ แม่วัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ซ้ำในจังหวัดอุตรดิตถ์จำนวน 12 ราย

จากการศึกษา พบว่า แม่วัยรุ่นผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมเรื่องเพศ ดังนี้ 1.ครอบครัว ให้การอบรมสั่งสอนในฐานะเพศหญิง เช่น การแต่งกาย การวางตัว ที่เหมาะสมกับเพศ กลับบ้านให้ตรงเวลา และห้ามมีแฟนในวัยเรียน 2.โรงเรียน/สถาบันการศึกษา พบว่า เนื้อหาในวิชาเพศศึกษา ไม่น่าสนใจ ให้ความสำคัญกับการรณรงค์ลดสวมนตัว และมีมาตรการลงโทษสำหรับนักเรียนที่มีพฤติกรรมชู้สาว 3.การคบเพื่อนและสื่อ พบว่า แม่วัยรุ่นส่วนมากมีเพื่อนที่มีพฤติกรรมเสี่ยง ยอมรับเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ พูดคุยถึงเรื่องการมีเพศสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนได้อย่างเปิดเผย ส่วนอิทธิพลของสื่อ พบว่า แม่วัยรุ่นค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับการมีความรัก การมีเพศสัมพันธ์ การป้องกันการตั้งครรภ์ และอาการของคนตั้งครรภ์ว่าเป็นอย่างไร

การแสดงบทบาทการเป็นแม่ของแม่วัยรุ่นตั้งครรภ์ซ้ำ พบว่า แม่วัยรุ่นผ่านกระบวนการรับรู้ถึงการตั้งครรภ์ การให้ความหมาย การยอมรับ และการสามารถทำหน้าที่แม่ได้เป็นอย่างดี โดยการหาความรู้เพิ่มเติมจากอินเทอร์เน็ต ใช้ความรู้จากผู้เป็นแม่และยาย ปัจจัยที่สนับสนุนในการแสดงบทบาทการเป็นแม่ ได้แก่ พ่อแม่ ตายาย สามี และครอบครัวของสามี ส่วนผลกระทบของแม่วัยรุ่นตั้งครรภ์ซ้ำ พบว่า ด้านร่างกาย มีอาการมีภาวะความโลหิตดันสูง ทารกมีปัญหาสุขภาพ ด้านจิตใจและสังคม แม่วัยรุ่นมีความกดดัน จากการไม่ยอมรับ

* วันที่รับบทความ : 16 กุมภาพันธ์ 2566; วันแก้ไขบทความ 24 พฤษภาคม 2566; วันตอบรับบทความ : 30 พฤษภาคม 2566

เรื่องการตั้งครรภ์ในวัยเรียน และผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจ พบว่า แม่วัยรุ่นมีปัญหาเรื่องรายได้ที่นำมาใช้จ่าย สำหรับการเลี้ยงบุตรไม่เพียงพอ

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาคั้งนี้ คือ การมีส่วนร่วมของครอบครัว สถาบันการศึกษา องค์กรด้าน สาธารณะสุข ต้องให้ความรู้เรื่องเพศที่สามารถนำไปสู่การป้องกันการตั้งครรภ์ได้จริง ให้วัยรุ่นเข้าถึงบริการการคุมกำเนิดที่มีประสิทธิภาพ และให้ความช่วยเหลือให้แม่วัยรุ่นมีอาชีพและรายได้

คำสำคัญ: แม่วัยรุ่น; แม่วัยรุ่นตั้งครรภ์ซ้ำ; เพศวิถี

Abstracts

The research entitled 'The Sexuality and Motherhood of Adolescent Mothers with Repeat Pregnancy in Uttaradit Province' aimed to study the sexuality of teenage mothers who were pregnant twice in 24 months and how they were shaped up by the society including families, schools/academic institutes, friends, and the media. The study covered their definition, role model, process of motherhood, social support, and impact of repeat pregnancy. This is qualitative research conducted via in-depth interview with purposive sampling among 12 teenage mothers with repeat pregnancy living in Uttaradit.

The findings show that the teenage mothers have been socially shaped up as follow; 1. By their family: taught them to dress and behave as a girl, to study hard and come home on time, and to not misbehave. Their family had urged them not to have a boyfriend when at school age. 2. By their schools/academic institutes: it was found that their schools had taught them traditional sex education or health education of which contents were formal and not interesting. The schools were measures implemented by the school to prevent their students from having sexual intercourses and, as a result, getting pregnant Such measures included providing students complaints 3. By their friends and the media: most of the teenage mothers had friends who behaved riskily It was acceptable for them to have sexual intercourses, and they believed that it was personal for a friend to have a lover and have a sexual intercourse.. For the media, the teenage mothers were in the digital age where information can be accessed easily and quickly. They mostly research about being in love and how to behave when they have a boyfriend. About sexual intercourses, they researched the way to sexually please their boyfriend, sex positions, and contraception the use of contraceptive pills and emergency contraceptive pills, and symptoms of pregnancy.

And for the motherhood of the teenage mothers with repeat pregnancy, they could be a good mother since the beginning of their pregnancy. They researched from the internet, took better care of themselves, their own parents and grandparents, and their husband and his family. There were impacts of repeat pregnancy on the teenage mothers physically, mentally, and socially. Physically, they could potentially have backache, hypertension, eclampsia, preterm birth, newborn jaundice, and/or low birthweight infant. Mentally and socially, teenage mothers had been under pressure of being pregnant at school age from their society, family, and relatives. And economically, they experienced inefficient earnings to support their baby.

This study suggested that families and related organizations including academic institutions, public health organizations and social development agencies get involved in providing public knowledge and understanding of sex education including safe sexual

intercourses and access to efficient contraception services to prevent potential pregnancy and repeat pregnancy in teenagers.

Keywords: Adolescent Mothers; Adolescent Mothers With Repeat Pregnancy; Sexuality

บทนำ

สังคมไทยมีประวัติศาสตร์ ค่านิยม วัฒนธรรม ความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องเพศ ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม การอบรมสั่งสอนของครอบครัว ระบบการศึกษา ที่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจสอดแทรกอยู่ ผู้หญิงกลายเป็นผู้ตามทางเศรษฐกิจและสังคม ขาดอำนาจในการต่อรอง ถูกจำกัดขอบเขตทางความคิดและการแสดงออกทางเพศ สังคมคาดหวังให้ผู้หญิงรักษาความบริสุทธิ์ไว้จนวันแต่งงาน ภายลักษณะของผู้หญิงที่ดีคือการรักษาและดำรงบทบาททางเพศตามที่สังคมกำหนด กล่าวคือ การทำหน้าที่ลูกสาวที่ดี การเป็นภรรยาที่ซื่อสัตย์ และการเป็นแม่ผู้เสียสละ (อมรา พงศาพิชญ์, 2548 : 168) การมีประสบการณ์ชีวิตที่เติบโตมาในบริบทของอำนาจผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ที่ได้จากครอบครัว พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ กลุ่มเพื่อนชายและกลุ่มคน ในสังคม ทั้งหมดประกอบสร้างเป็นเพศวิถีของวัยรุ่นหญิง ทำให้มีเพศสัมพันธ์ในวัยเรียน ตั้งครรภ์ไม่พร้อม และกลายเป็นแม่วัยรุ่น นอกจากการสอนเรื่องเพศศึกษาที่ขาดประสิทธิภาพ และการเลี้ยงดูขัดเกลาจากครอบครัวแล้ว ยังมีปัจจัยที่นำไปสู่การตั้งครรภ์ของวัยรุ่น ได้แก่ อิทธิพลของสื่อ อิทธิพลของเพื่อน และค่านิยมที่วัยรุ่นปฏิบัติเลียนแบบ ต่อกันมา ในขณะที่สังคมมองว่าวัยรุ่นไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับเรื่องเพศ ถูกมองว่าเป็นความผิด แต่วัยรุ่นอาจให้ความหมายของความสัมพันธ์ทางเพศในช่วงวัยนี้ว่า เป็นประสบการณ์ที่ตนเองได้รับการเรียนรู้

จากสถานการณ์แม่วัยรุ่นในประเทศไทย พบว่ามีอัตราการคลอดเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยแม่วัยรุ่นอายุต่ำกว่า 20 ปี มีอัตราการคลอดบุตรจาก 95,000 คนในปี 2546 เพิ่มขึ้นเป็น 104,300 คนในปี 2558 นอกจากนี้ยังพบว่า วัยรุ่นอายุ 10-19 ปี ที่ตั้งครรภ์และคลอดบุตรซ้ำ หรือคลอดบุตรมากกว่าสองครั้งมีจำนวน 12,700 คน หรือเท่ากับร้อยละ 12.2 ของการคลอดในวัยรุ่นอายุ 10-19 ปีทั้งหมด รายงานการสำรวจข้อมูลการคลอดในโรงพยาบาลรัฐทั่วประเทศ โดยกองทุนประชากรแห่งสหประชาชาติร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2557) พบแม่วัยรุ่นอายุ 15-19 ปี ที่คลอดบุตรจำนวน 130,000 คน ในจำนวนนี้มี 15,000 คน ที่คลอดบุตรซ้ำ และ 880 คน คลอดบุตรซ้ำเป็นครั้งที่ 3 ปัญหาการตั้งครรภ์และการตั้งครรภ์ซ้ำของแม่วัยรุ่นนี้ ส่งผลกระทบต่อทางด้านร่างกาย จิตใจ เศรษฐกิจและสังคม กล่าวคือผลกระทบต่อทางด้านร่างกาย เกิดขึ้นเมื่อตั้งครรภ์ขณะที่อายุยังน้อย (Biological Effect of Young Age) โดยเฉพาะแม่ที่มีอายุน้อยกว่า 17 ปี อาจมีภาวะความดันโลหิตสูง โลหิตจาง ติดเชื้อ HIV หรือโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์อื่น เสี่ยงคลอดก่อนกำหนด ทารกมีน้ำหนักตัวน้อยและเสียชีวิตได้ 1.2-2.7 เท่า เมื่อเทียบกับแม่ที่มีอายุ 20-24 ปี (รายงานสถานการณ์การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นในประเทศไทย, 2556) ผลกระทบด้านจิตใจ พบว่าแม่วัยรุ่นเองอาจมีปัญหาสุขภาพจิต เกิดภาวะซึมเศร้าช่วงเริ่มตั้งครรภ์และหลังคลอด เกิดความกลัว วิตกกังวล

อับอาย เนื่องจากขัดต่อค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคม เกิดความกังวลเรื่องการตั้งครรภ์ มีปัญหาทางการเงินและกลัวเป็นภาระแก่ครอบครัว (นพวรรณ ศรีวงศ์พานิช, 2557 : 7-9)

ส่วนการดำรงบทบาทการเป็นมารดาทำให้แม่วัยรุ่นต้องปรับตัวเพื่อรับบทบาทและมีความรับผิดชอบ เช่นเดียวกับผู้ใหญ่ บทบาทความเป็นแม่ไม่เพียงเกิดขึ้นตามสัญชาตญาณเท่านั้น แต่แม่ต้องมีการเรียนรู้ ถูกต้อง เพื่อให้สามารถดำรงบทบาทได้อย่างเหมาะสม (Maternal Role Attainment) ประกอบไปด้วย กระบวนการที่ทำให้แม่และทารกมีสัมพันธภาพที่ดี มีทักษะในการดูแลทารก และมีความสุขในการดำรงบทบาท แม่วัยรุ่นต้องรับผิดชอบหน้าที่ความเป็นแม่ในเวลาที่เราเร็วเกินไป ในขณะที่ยังต้องพึ่งพิงครอบครัว ทั้งเรื่องการเลี้ยงดูบุตร และในด้านเศรษฐกิจ ชีวิตที่ขาดอิสระ ทำให้เกิดความลังเลในการเลี้ยงดูและไม่ยอมรับบุตร รู้สึกซับซ้อนใจ สับสน รวมทั้งขาดความสามารถในการรับบทบาทความเป็นแม่หลังคลอด (Young, 1988 : 6-8)

จากการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษาประเด็นเกี่ยวกับแม่วัยรุ่น ศึกษาเพียงสาเหตุของการตั้งครรภ์ หรือผลกระทบและปัญหาปัญหาที่แม่วัยรุ่นต้องเผชิญเท่านั้น แม่วัยรุ่นยังถูกสังคมตีตรา เนื่องจากตั้งครรภ์ในวัยที่ไม่เหมาะสม ทำให้ต้องออกจากระบบการศึกษา ไม่สามารถประสบความสำเร็จในชีวิตได้ แต่ความจริงแล้วปัญหาเรื่องการตั้งครรภ์ของแม่วัยรุ่น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ที่เป็นไปตามกรอบค่านิยมของสังคมไทย ที่คาดหวังว่าเพศหญิง จะต้องรักษานวลสงวนตัว มีพฤติกรรมที่ดี และมีเพศสัมพันธ์ในวัยที่เหมาะสม เมื่อตั้งครรภ์ แม่วัยรุ่นจึงถูกมองว่าเป็นปัญหา ถูกผลักออกจากสังคมและถูกประหัตประหารว่ามีความผิด ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแม่วัยรุ่นรวมถึงลูกที่เกิดมา และจากรายงานของสาธารณสุขจังหวัดอุดรธานี (2562) พบการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่น มาจากการพึ่งพาสามีด้านเศรษฐกิจ การมีสามีใหม่ และขาดการคุมกำเนิด จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเรื่อง เพศวิถีและบทบาทความเป็นแม่ของแม่วัยรุ่นตั้งครรภ์ซ้ำในจังหวัดอุดรธานี เพื่อให้เห็นมุมมองปัญหาอันเกิดจากกระบวนการขัดเกลาทางสังคมเรื่องเพศภายใต้บริบทของสังคมไทย การให้ความสำคัญกับประสบการณ์และการให้ความหมายกับที่เกิดขึ้นในชีวิตของแม่วัยรุ่นเอง ทั้งนี้เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเพศวิถี สู่การสร้างความรู้ความเข้าใจปัญหาการตั้งครรภ์ซ้ำในวัยรุ่นให้เป็นไปอย่างรอบด้านมากที่สุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาเพศวิถีของแม่วัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ซ้ำผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน/สถานศึกษา เพื่อนและสื่อ
2. ศึกษาการให้ความหมายและต้นแบบของการเป็นแม่ รวมทั้งกระบวนการรับบทบาทการเป็นแม่ของแม่วัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ซ้ำ
3. ศึกษาการสนับสนุนทางสังคมในการรับบทบาทการเป็นแม่ของแม่วัยรุ่น และผลกระทบของการตั้งครรภ์ซ้ำ

ระเบียบวิธีวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ การศึกษา ครอบครัว อาชีพ รายได้ ลักษณะความสัมพันธ์ สถานภาพ และลักษณะการเลี้ยงดูของครอบครัว ฯ แบบสอบถามที่มีโครงสร้าง การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นลักษณะคำถามปลายเปิดในประเด็นที่ต้องการศึกษา ได้แก่ ประเด็นเรื่องเพศวิถี และบทบาทความเป็นแม่ สมุดจดบันทึกข้อมูล จากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ และเครื่องบันทึกเสียง โดยการทำแบบบันทึกเสียง ผู้วิจัยจะต้องได้รับการอนุญาตจากผู้ให้ข้อมูลทุกครั้ง

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บข้อมูลครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation Observation) โดยแบ่งวิธีการเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) ที่เกี่ยวข้อง เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารเป็นข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ และเก็บข้อมูล ภาคสนาม (Field Data) โดยในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเพื่อเก็บข้อมูลด้านต่างๆ ผู้วิจัยพยายามทำให้การสัมภาษณ์นั้นกลมกลืนกับการพูดคุยมาก และชี้แจงการพิทักษ์สิทธิ์ของผู้ให้ข้อมูลหลักอันเป็นไปตามหลักการจริยธรรมวิจัยในมนุษย์ โครงร่างงานวิจัยนี้ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เลขที่ KURIC-HS61/031 มีหนังสือชี้แจงต่อผู้ให้ข้อมูลหลักทราบถึงการพิทักษ์สิทธิ์ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างสามารถที่จะตอบรับหรือปฏิเสธการให้ข้อมูลก็ได้

2. ดำเนินการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In - Depth Interview) โดยสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) คือ แม่วัยรุ่นที่มีคุณสมบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ ข้อมูลส่วนบุคคล และเพศวิถีของผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ เพศวิถีของแม่วัยรุ่นภายใต้กระบวนการขัดเกลาทางสังคมเรื่องเพศ จากครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อนและสื่อ การดำรงบทบาทความเป็นแม่ของแม่วัยรุ่น บุคคลหรือปัจจัยที่สนับสนุนที่ทำให้การดำรงบทบาทการเป็นมารดาของแม่วัยรุ่นประสบความสำเร็จได้ รวมถึงผลกระทบจากการตั้งครรภ์ซ้ำ

3. ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล การเก็บข้อมูลครั้งนี้ใช้เวลารวม 6 เดือน คือ กรกฎาคม 2563 ถึง ธันวาคม 2563 การรวบรวมข้อมูล โดยวิเคราะห์และการสังเคราะห์ข้อมูลระหว่างการดำเนินการวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความชัดเจน ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

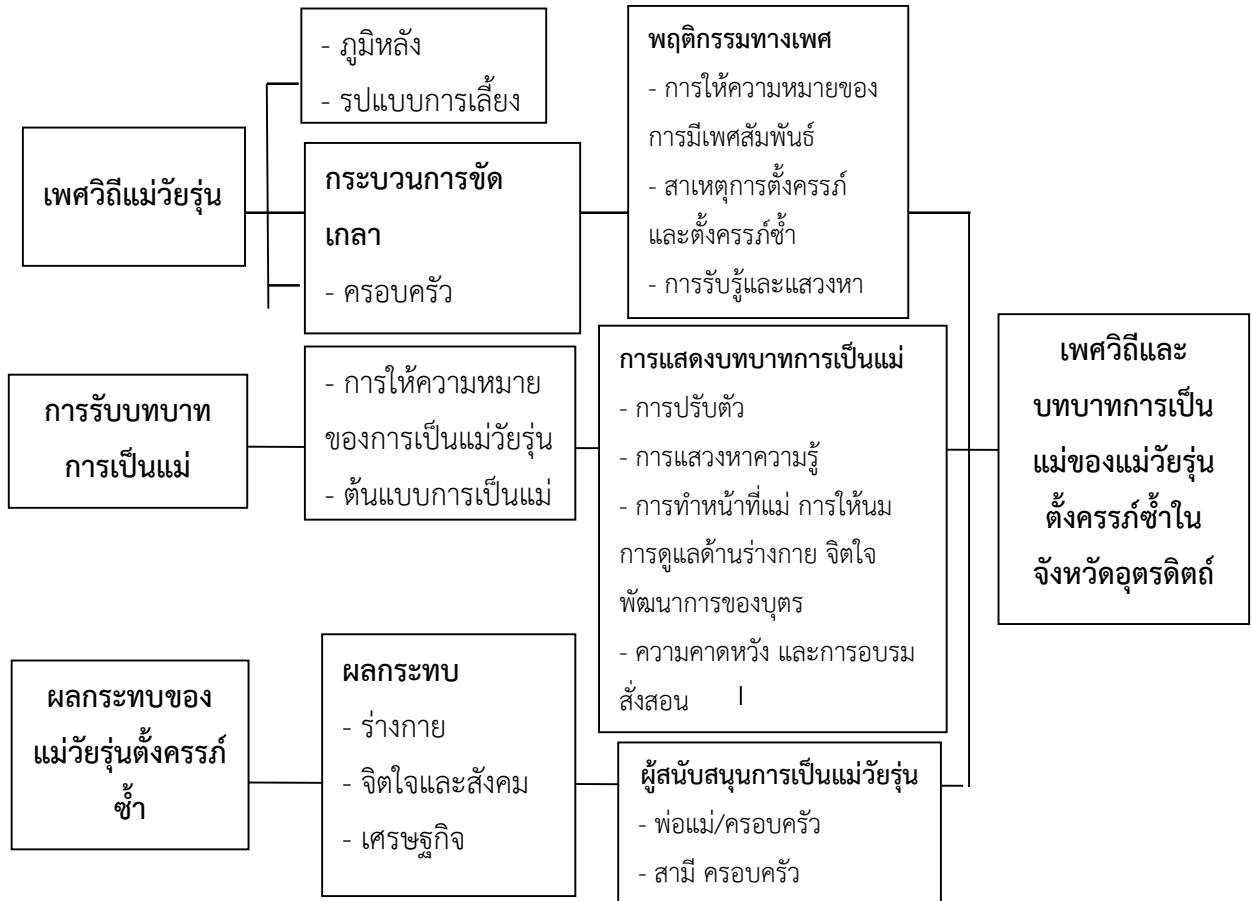
การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลจากบันทึกภาคสนาม โดยนำข้อมูลมาตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ ได้แก่ การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Triangulation) โดยพิจารณาข้อมูล ด้านเวลา สถานที่และบุคคล ตรวจสอบความครบถ้วนและคุณภาพของข้อมูล ในส่วนข้อมูลที่เป็นการแสดงความคิดเห็นและทัศนคติ และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของผู้ให้ข้อมูลหลัก เกี่ยวกับข้อมูลประสบการณ์การตัดสินใจตั้งครรภ์ซ้ำให้ผู้วิจัยฟังมีความแตกต่าง หรือสอดคล้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง โดยการถามคำถามที่เคยถามไปแล้วเพื่อตรวจสอบคำตอบว่าตรงกันหรือไม่

การจัดทำรายงานและการนำเสนอ

การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลในรูปแบบการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา ให้เห็นถึง เพศวิถี และบทบาทความเป็นแม่ของแม่วัยรุ่นตั้งครรภ์ซ้ำ ในจังหวัดอุดรธานี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ภูมิหลังของแม่วัยรุ่น

แม่วัยรุ่นมาจากครอบครัวที่แบบขยาย สมาชิกประกอบไปด้วย พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตายาย ลุง ป้า ที่ช่วยเลี้ยงดูมาตั้งแต่เด็ก สถานภาพของบิดามารดาของแม่วัยรุ่น มีทั้งอยู่ด้วยกัน หย่าร้าง แยกทางกัน พ่อหรือแม่มีครอบครัวใหม่ ฐานะทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่ของครอบครัวแม่วัยรุ่นอยู่ในระดับปานกลาง จากการประกอบอาชีพ รับจ้าง เกษตรกรรม ค้าขาย ประกอบธุรกิจ และทำงานในหน่วยงานราชการ ทั้งนี้แม่วัยรุ่นส่วนหนึ่งประสบปัญหาในครอบครัว ได้แก่ การใช้ความรุนแรงในครอบครัว การใช้ยาเสพติด ต้มเหล้า การติดหนี้นอกระบบ ติดการพนัน และพ่อแม่ไม่สามารถเลี้ยงดูได้เนื่องจากต้องไปทำงานต่างจังหวัด โดยแม่วัยรุ่นส่วนใหญ่ผ่านรูปแบบการเลี้ยงดูจากครอบครัวแบบเอาใจใส่ (Authoritative Parenting Style) และการอบรมเลี้ยงดูแบบตามใจ (Permissive Parenting Style)

2. กระบวนการขัดเกลาทางสังคมเรื่องเพศ

2.1 กระบวนการขัดเกลา ผลต่อทัศนคติ ความคิด ความเชื่อ เรื่องเพศวิถีของแม่วัยรุ่นที่ตั้งครรภ์ซ้ำ
ดังนี้

1. **ครอบครัว** มีการอบรมสั่งสอนในฐานะที่เป็นเพศหญิง เช่น การแต่งกาย การวางตัว ที่เหมาะสมกับเพศ สอนให้ทำงานบ้าน ที่เป็นงานของเพศหญิง ได้แก่ การดูแลความสะอาดของบ้าน หุงข้าว ทำกับข้าว ล้างจาน บอกถึงหน้าที่หลักกว่า ให้ตั้งใจเรียน โดยการให้กลับบ้านตรงเวลา ไม่ออกนอกกลุ่มนอกรทาง ที่สำคัญครอบครัวได้เน้นย้ำถึงการคบเพื่อนชายหรือการมีแฟนในวัยเรียน ว่าเป็นสิ่งต้องห้าม บางครอบครัวยกตัวอย่างจากในชุมชนประกอบ เพื่อให้แม่วัยรุ่นได้เห็นถึงผลที่ตามมา

2. **โรงเรียน/สถานศึกษา** พบว่า สถานศึกษายังคงมีหน้าที่หลักในการให้การศึกษา การอบรมสั่งสอนเรื่องเกี่ยวกับเพศวิถี เป็นเรื่องที่ไม่มีความสำคัญในโรงเรียน นอกจากนี้บุคลากรที่มีความแตกต่างกันระหว่างวัย กับนักเรียน จนทำให้การทำความเข้าใจเรื่องเพศไม่สามารถสื่อสารถึงกันได้ เรื่องเพศวิถีที่เกิดขึ้นในโรงเรียน จึงเน้นหนักไปที่เนื้อหาในรายวิชาเพศศึกษา หรือวิชาสุขศึกษา ที่มีเนื้อหาที่เป็นทางการ ไม่น่าสนใจ มีการรณรงค์ เรื่องการรักษาวลสงวนตัวไม่ให้มีเพศสัมพันธ์ช่วงเทศกาลหรือวันสำคัญ และโรงเรียนมีมาตรการสำหรับนักเรียนที่มีพฤติกรรมเชิงชู้สาว โดยการกีดกัน ว่ากล่าว ตักเตือน ทำทัณฑ์บน จนถึงแจ้งให้ผู้ปกครองทราบ ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการมีเพศสัมพันธ์ และการตั้งครรภ์ ทำให้นักเรียนรู้สึกว่าการมีแฟนหรือมีความรักในวัยเรียนเป็นเรื่องที่ผิด

3. **การคบเพื่อนและการหาข้อมูลจากสื่อ** พบว่า แม่วัยรุ่นส่วนมากมีเพื่อนที่มีพฤติกรรมเสี่ยง ได้แก่ เทียวกลางคืน ดื่มเหล้า มีแฟน และมีเพศสัมพันธ์ โดยเป็นที่ยอมรับกันว่าการมีเพศสัมพันธ์เป็นเรื่องธรรมดา ส่วนใหญ่การคบเพื่อน การที่เพื่อนมีแฟน หรือมีเพศสัมพันธ์กับแฟน มองว่าเป็นเรื่องส่วนตัว นอกจากนี้ แม่วัยรุ่นยังสามารถพูดคุยเรื่อง ความรู้สึกทางเพศ การมีเพศสัมพันธ์กับหลายคน จำนวนครั้งในการร่วมเพศ จนถึงเรื่องของการตั้งครรภ์และการไปยุติการตั้งครรภ์ อิทธิพลของสื่อ พบว่า แม่วัยรุ่นอยู่ในยุคสมัยที่มีข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต ที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายและรวดเร็ว ส่วนมากจะค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับเรื่อง การมีความรัก การปฏิบัติตัวเมื่อมีแฟน สำหรับเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ จะหาข้อมูลเกี่ยวกับการทำอย่างไรให้เพศตรงข้ามพึงพอใจ ทำทางการร่วมเพศ การป้องกันการตั้งครรภ์ การใช้ยาคุมและยาคุมฉุกเฉิน รวมทั้งอาการของคนตั้งครรภ์

2.2 **เพศวิถีของแม่วัยรุ่น** แม่วัยรุ่นมีทัศนคติเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ ว่าเป็นการแสดงออกของคนรักกัน ทำให้ความสัมพันธ์มั่นคง ถือเป็นเรื่องปกติธรรมดา ใครๆ ก็ทำกัน และมองว่าเพศสัมพันธ์เป็นประสบการณ์ ที่ควรได้รับเช่นเดียวกับเพศชาย สาเหตุที่แม่วัยรุ่นมีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก ประกอบไปด้วย เกิดจากสถานการณ์ที่ไม่ตั้งใจ เกิดจากความรัก กลัวการเสียแฟน และเกิดจากความพึงพอใจส่วนตัว มีแม่วัยรุ่น

เพียง 1 รายเท่านั้น ที่มีแฟนเพียงคนเดียวจนถึงปัจจุบัน ส่วนแม่วัยรุ่นจำนวน 11 ราย มีแฟนหรือคนรักมาแล้วมากกว่า 1 คน

2.3 สาเหตุการตั้งครรภ์ และตั้งครรภ์ซ้ำ สาเหตุการตั้งครรภ์และตั้งครรภ์ซ้ำ ขาดการป้องกัน นับระยะปลอดภัยผิด ไม่ใช่ถุงยางอนามัย ใช้การหลังข้างนอก ไม่กินยาคุม กินยาคุมไม่เป็น ลืมกินยาคุม และกินยาคุมฉุกเฉิน การตั้งครรภ์เกิดจากสามีคนเดียวกัน และสามีใหม่ ความรู้สึกเมื่อรู้ว่าตั้งครรภ์และตั้งครรภ์ซ้ำ แม่วัยรุ่นรู้สึกตกใจ วิดก กังวล กลัวพ่อแม่ผิดหวัง เสียใจ หลังจากนั้นแม่วัยรุ่นแสวงหาทางออกโดยการปรึกษาเพื่อน แฟน และครอบครัว ตามลำดับ ส่วนการแสดงออกถึงความรับผิดชอบของฝ่ายชาย พบว่า ฝ่ายชายมีทั้งยอมรับ มีการจัดพิธีขอขมา สู้ออก พิธีสมรส การจดทะเบียนสมรส และส่วนหนึ่งคือฝ่ายชายปฏิเสธและไม่ยอมรับว่าเป็นลูกของตน ทำให้แม่วัยรุ่น กลายเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว รับภาระการเลี้ยงบุตรเพียงลำพังกับครอบครัวของตน

3. บทบาทความเป็นแม่ของแม่วัยรุ่นตั้งครรภ์ซ้ำ

3.1 การเตรียมความพร้อม เมื่อผ่านการรับรู้และการยอมรับเรื่องการตั้งครรภ์แล้ว แม่วัยรุ่นให้ความหมายของการเป็นแม่วัยรุ่นไว้ว่าเป็นตั้งครรถ์ก่อนวัยอันควร รวมทั้งการให้ความหมายว่าเป็นความผิดปกติของสังคม เนื่องจากในครอบครัว สังคมและชุมชนยังไม่ยอมรับเรื่องการตั้งครรถ์ในขณะที่ยังเป็นนักเรียนและยังไม่ได้ผ่านการสมรส แม่วัยรุ่นต้องถูกตีตรา และถูกตราบาปจากสังคมว่าทำให้ครอบครัวเสื่อมเสียชื่อเสียง แม่วัยรุ่นมีการเตรียมความพร้อมสำหรับการเป็นแม่ ตั้งแต่เริ่มตั้งครรถ์ โดยต้นแบบของการแสดงบทบาทการเป็นแม่ของแม่วัยรุ่นส่วนใหญ่คือ แม่ เพราะผู้เป็นแม่ ได้ทำหน้าที่เลี้ยงดูแม่วัยรุ่นมา ทำให้แม่วัยรุ่นซึมซับ รูปแบบการเลี้ยงดู การอบรมสั่งสอน และทัศนคติที่สามารถส่งต่อถึงลูกของตนได้ นอกจากนี้ต้นแบบการเป็นแม่ยังประกอบไปด้วย ย่า หรือ ยาย เนื่องจากการที่ครอบครัวขาดแม่ผู้ทำหน้าที่ไป ย่ากับยายจึงต้องทำหน้าที่แทนแม่วัยรุ่นได้มีการเตรียมตัว มีการหาข้อมูล ความรู้เรื่องการตั้งครรถ์จากอินเทอร์เน็ตเป็นส่วนใหญ่ แม่วัยรุ่นเริ่มดูแลตัวเองมากขึ้น จากการเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลและคลินิก กินอาหารที่มีประโยชน์ กินนมเพื่อบำรุงครรถ์ แม่วัยรุ่นและครอบครัวมีการวางแผนเรื่องค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงดูบุตร โดยมีการหางานทำเพิ่มหารายได้ เตรียมใช้สำหรับการคลอดบุตร

3.2 การแสดงบทบาทการเป็นแม่ พบว่า แม่วัยรุ่นผ่านการคลอดบุตร โดยวิธีการคลอดธรรมชาติ และผ่าคลอด ตามความพร้อมของร่างกายและทารกในครรภ์จากการประเมินของแพทย์ที่ดูแล มีแม่วัยรุ่นเพียงสองรายเท่านั้นที่สามารถให้นมแม่แก่บุตรได้ เนื่องจากมีน้ำนมมากและเพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย ส่วนแม่วัยรุ่นส่วนใหญ่เลี้ยงบุตรด้วยนมผงสำเร็จรูป โดยให้เหตุผลว่าสะดวกสบาย และมีเวลาไปทำงานอย่างอื่นได้ แม่วัยรุ่นสามารถดูแลบุตรทั้งทางร่างกาย จิตใจ มีการปลอบประโลม ดูแลใกล้ชิดเมื่อเจ็บป่วย โดยใช้ข้อมูลจากประสบการณ์ของผู้ใกล้ชิด คือ แม่และยาย รวมกับข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตประกอบการเลี้ยงดู หรือเสริมสร้าง

พัฒนาการ สำหรับผู้ที่สนับสนุนให้แม่วัยรุ่นประสบความสำเร็จในการแสดงบทบาทการเป็นแม่ คือครอบครัวพ่อแม่ ตา ยาย สามี และครอบครัวของสามี

3.3 ผลกระทบของแม่วัยรุ่นตั้งครรภ์ซ้ำ พบว่า แม่วัยรุ่นมีผลกระทบด้านร่างกาย ได้แก่ มีอาการปวดหลัง มีภาวะความโลหิตดันสูง เสี่ยงต่อครรภ์เป็นพิษ คลอดก่อนกำหนดและทารกออกมามีน้ำหนักน้อยและตัวเหลือง ผลกระทบด้านจิตใจและสังคม พบว่า แม่วัยรุ่นมีความกดดัน จากการไม่ยอมรับเรื่องการตั้งครรภ์ในวัยเรียน จากสังคม ครอบครัวและญาติ สุดท้ายคือผลกระทบด้านเศรษฐกิจ พบว่า แม่วัยรุ่นมีปัญหาเรื่องรายได้ที่นำมาใช้จ่ายสำหรับการเลี้ยงบุตรไม่เพียงพอ สำหรับการแสดงบทบาทของการเป็นแม่

อภิปรายผลการวิจัย

1. เพศวิถีของแม่วัยรุ่นตั้งครรภ์ซ้ำ กระบวนการขัดเกลาจากครอบครัวส่วนใหญ่ยังมียึดรูปแบบการอบรมสั่งสอนแม่วัยรุ่นตามสถานะของเพศหญิง ทำหน้าที่ตามบทบาทที่เหมาะสม ได้แก่ การทำงานบ้าน การมีพฤติกรรมที่ดี ส่วนเรื่องเพศครอบครัวส่วนใหญ่ห้ามเรื่องการมีแฟนในวัยเรียน ควบคุมพฤติกรรม ให้อยู่ในสายตา ยกตัวอย่างจากในชุมชนว่าให้เห็นว่าการตั้งครรภ์ในวัยเรียนเป็นเรื่องผิด หมดอนาคต ถูกสังคมตีตรา เรื่องเพศและเรื่องการมีแฟนที่เกิดขึ้นในชีวิตของแม่วัยรุ่นจึงถูกปิดไม่ให้ครอบครัวรับทราบ เป็นไปตามแนวคิดเรื่องกระบวนการขัดเกลาทางสังคมของ ศิริรัตน์ แอดสกุล (2546 : 66) ที่กล่าวว่าครอบครัวมีความสำคัญอย่างมากต่อการขัดเกลาทางสังคม บางครอบครัวมีการขัดเกลาทางสังคมแบบประชาธิปไตย บางครอบครัวมีรูปแบบในการขัดเกลาทางสังคมแบบเผด็จการ ไม่ว่าจะมียุทธวิธีเช่นใดก็ตาม สมาชิกก็จะได้รับการหล่อหลอมให้มีรูปแบบพฤติกรรมหรือมีบุคลิกภาพตาม รูปแบบนั้นๆ หากพบว่ามีบุคลิกลักษณะที่ไม่เป็นไปตามความคาดหวังของสังคม หรือไม่พึงปรารถนาของสังคม อาจจะไม่พอใจปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงได้ยากเมื่อเติบโตขึ้นมา และอวยพร เชื้อนแก้ว (2553 : ออนไลน์) ที่กล่าวว่าผู้หญิงจะถูกหล่อหลอมจากครอบครัว ว่าต้องรักษาความบริสุทธิ์ไว้ในวันแต่งงาน ต้องรักษานวลสงวนตัว ไม่สามารถมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรได้ ซึ่งความคิดเหล่านี้ ทำให้ผู้หญิงในสังคมไทยขาดความรู้เรื่องการมีเพศสัมพันธ์ที่ปลอดภัย ไม่มีอำนาจต่อรองกับคู่รักเรื่องเพศ นำไปสู่ปัญหาความรุนแรงทางเพศ การติดเชื้อทางเพศสัมพันธ์และการท้องไม่พร้อม

เช่นเดียวกับกระบวนการขัดเกลาจากสถาบันการศึกษา บุคลากรหลักที่มีความต่างระหว่างวัย ทำให้การเรื่องทัศนคติทางเพศไม่สามารถพูดคุยหรือทำให้เรื่องของเพศศึกษาเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมและทันต่อสถานการณ์ปัจจุบันได้ ที่สำคัญสถานศึกษายังคงมีกระบวนการควบคุมพฤติกรรมทางเพศของนักเรียน ทำให้นักเรียนรู้สึกรู้ว่าการมีแฟนเป็นเรื่องผิด พฤติกรรมทางเพศที่แสดงออกจึงเกิดขึ้นนอกสถาบันและในที่สาธารณะอื่น สอดคล้องกับวาเลรี ตาตอน (2560) ที่อธิบายว่าสำหรับประเทศไทย โรงเรียนเป็นสถาบันที่สอนเรื่องเพศศึกษามาตั้งแต่ปี 2521 แต่โรงเรียนสอนเพศศึกษาโดยขาดมิติ สิทธิทางเพศ ความเสมอภาคทางเพศ ความหลากหลายทางเพศและการเคารพสิทธิของผู้อื่น ส่งผลให้นักเรียนยอมรับความรุนแรงในครอบครัว นอกจากนี้

การสอนเพศศึกษาที่เน้นไปที่การบรรยาย ไม่ให้ความสำคัญกับการคิดวิเคราะห์ การสื่อสารและการต่อรองที่อาจเกิดขึ้นในสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน

เมื่อสถาบันหลักจากครอบครัวและสถาบันการศึกษา ไม่สามารถให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องเพศสัมพันธ์ แก่แม่วัยรุ่นได้ การคบเพื่อนและการหาข้อมูลจากสื่อ จึงเป็นทางเลือกหลัก แม่วัยรุ่นสามารถพูดคุยเรื่องการมีเพศสัมพันธ์ได้อย่างเปิดเผย การคบเพื่อนทำให้แม่วัยรุ่นยอมรับว่าการมีเพศสัมพันธ์เป็นเรื่องธรรมดา นอกจากนี้แม่วัยรุ่นยังใช้อินเทอร์เน็ตหาข้อมูลมาสนับสนุนเรื่องการมีแฟนและการมีเพศสัมพันธ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของมารี (Marie Richmond-Abbott, 1992 อ้างใน สุมิตรรา เชาวน์เมธาภิจ. 2544) ที่ว่ากระบวนการขัดเกลาเรื่องบทบาททางเพศของวัยรุ่นผ่านการสั่งสอนทั้งทางตรงและทางอ้อม สิ่งที่มีอิทธิพลมาก ได้แก่ สื่อ และบุคคลแวดล้อม ทำให้เกิดการเรียนรู้และเกิดพฤติกรรมทางเพศ เกิดอารมณ์ทางเพศจากสิ่งเร้า แม้จารีตประเพณีจะควบคุมไว้ แต่เป็นการยากที่จะห้ามวัยรุ่นชายหญิงไปเที่ยวด้วยกัน เพื่อนคือสิ่งกดดันวัยรุ่นชายให้เรียนรู้และแสดงออกถึงความสามารถทางเพศ และสอดคล้องกับการศึกษาของ สุพนิดา ชัยวิทย์ (2551) ศึกษาเรื่องเพศวิถีของวัยรุ่นหญิง พบว่า วัยรุ่นหญิงเลือกคบเพื่อนที่มองเรื่องเพศวิถีแบบเดียวกัน การมีเพศสัมพันธ์เกิดขึ้นแบบเต็มใจ จากการรู้จัก ชอบพอ โดยให้เหตุผลว่าเพศสัมพันธ์กับความรักเป็นสิ่งสวยงามและอบอุ่น

สาเหตุการตั้งครรภ์และตั้งครรภ์ซ้ำ มาจากการขาดการป้องกัน แสดงให้เห็นว่าแม่วัยรุ่นไม่ได้เห็นถึงความสำคัญของการคุมกำเนิด และความเสี่ยงต่อการตั้งครรภ์ซ้ำ ส่วนหนึ่งเป็นความต้องการมีบุตรของสามีคนใหม่ และการได้รับความรักความเอาใจใส่จากสามีทำให้แม่วัยรุ่นคิดว่าสามีต้องการมีบุตรคนที่สอง สอดคล้องกับอภิชาติ จิตต์เจริญ และ สมพล พงศ์ไทย (2540 : 77) การตั้งครรภ์เกิดจากการขาดความรู้เรื่องการอนามัยเจริญพันธุ์และการคุมกำเนิดที่ผิดพลาด ได้แก่ การขาดความรู้เรื่องเพศสัมพันธ์ การไม่คาดคิดว่าจะมีเพศสัมพันธ์ ประมาทว่าจะไม่ตั้งครรภ์จากการมีเพศสัมพันธ์เพียงครั้งเดียว หรือไม่ได้มีเพศสัมพันธ์กันบ่อยๆ ขาดความรู้เรื่องการคุมกำเนิด ใช้วิธีคุมกำเนิดไม่ถูกต้อง รวมทั้งเข้าไม่ถึงบริการด้านการคุมกำเนิด เกตย์สิริ ศรีวิไล (2559 : 142-152) พบสาเหตุที่ทำให้ตั้งครรภ์ซ้ำ มาจาก 2 ปัจจัย ได้แก่ 1. ปัจจัยภายในตัวมารดา วัยรุ่นเอง ได้แก่ การตั้งครรภ์ซ้ำมาจากการขาดความรู้ที่ถูกต้องในการคุมกำเนิด ไม่ทราบวิธีใช้หรือผลข้างเคียงของการคุมกำเนิดแบบต่างๆ เช่น ยากินคุมกำเนิด ยาฉีด และถุงยางอนามัย (Omar, Fowler & McHlanahan, 2008) แม่วัยรุ่นขาดความตระหนักในการคุมกำเนิด เมื่อมีอารมณ์ทางเพศ จะลืมป้องกันการตั้งครรภ์โดยการคุมกำเนิด แม่วัยรุ่นต้องพึ่งพาเศรษฐกิจจากผู้เป็นสามี เนื่องจากการศึกษาน้อย รายได้น้อย ต้องอาศัยรายได้จากสามี เมื่อเลิกกับสามีคนแรก จึงรีบมีลูกกับสามีใหม่เพื่อการผูกมัด 2. ปัจจัยภายนอก พบว่าการตั้งครรภ์ซ้ำส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการช่วยเหลือจากครอบครัว ในด้านค่าใช้จ่าย แม่วัยรุ่นจึงไม่ได้รู้สึกลำบากหรือเหน็ดเหนื่อยในการเลี้ยงดูบุตร นอกจากนี้การยอมรับการตั้งครรภ์ของวัยรุ่นจากเพื่อนและญาติ คือมีเพื่อนและญาติตั้งครรภ์อายุน้อยกว่า 20 ปี และการรับบริการจากสาธารณสุข กล่าวคือ เจ้าหน้าที่ไม่คุมกำเนิดให้หลังคลอด 45 วันทำให้วัยรุ่นการตั้งครรภ์ซ้ำ

2. การแสดงบทบาทการเป็นแม่ของแม่วัยรุ่น

2.1 การเตรียมความพร้อม เมื่อผ่านกระบวนการรับรู้เรื่องการตั้งครรภ์ การยอมรับจากครอบครัว และสามีแล้ว แม่วัยรุ่นสามารถเตรียมความพร้อม ตั้งแต่เริ่มตั้งครรภ์ กล่าวคือ มีต้นแบบของการเลี้ยงดู การอบรมสั่งสอน และทัศนคติความเป็นแม่มาจาก แม่ ยาย และย่า ดูแลตัวเองมากขึ้น เข้ารับการฝากครรภ์ที่โรงพยาบาลและคลินิก กินอาหารที่มีประโยชน์ กินนมเพื่อบำรุงครรภ์ แม่วัยรุ่นและครอบครัวมีการวางแผนเรื่องค่าใช้จ่าย โดยมีการหางานทำเพิ่มหารายได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ เมอร์เซอร์ (Mercer, 1981 อ้างใน นภัสนันท์ สุขเกษม, 2552) อธิบายกระบวนการการเป็นมารดา ในระยะการเตรียมเข้าสู่บทบาท (Anticipatory Stage) ซึ่งเกิดในระยะตั้งครรภ์ เตรียมความพร้อมด้านจิตสังคม เตรียมเรียนรู้และฝึกบทบาทการเป็นมารดา จิตนาการถึงบทบาทของตนกับบุตรที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เป็นไปตามการศึกษาของ สุธิดา สองสีดา และสุรวุฒิ ปัดไธสง (2558) เรื่องการสร้างตัวตนความเป็นแม่ในสังคมชายเป็นใหญ่ พบว่า แม่ต้องเตรียมความพร้อมในการตั้งครรภ์ ความรู้สึกของความเป็นแม่จะเข้าไปลึกถึงระดับจิตใจ เพื่อให้ผู้หญิงมีความมั่นใจที่จะตั้งครรภ์ ต้องคอยสังเกตและตรวจสอบร่างกาย อาจจะไปปรึกษาแม่ ญาติ หรือเพื่อนสนิทที่เคยมีประสบการณ์มาก่อน การเข้าฝากครรภ์กับสถานพยาบาลทั้งรัฐและเอกชน พร้อมกับทำตามคำแนะนำของหมอย่างเคร่งครัด แม้จะมีความลำบากในการเดินทางหรือมีปัญหาทางเศรษฐกิจ และสอดคล้องกับงานของ บุญมี ภูตานงั่ว (2556) ศึกษาเรื่องตัวตนใหม่ : ประสบการณ์การเป็นมารดาของนักเรียนที่ตั้งครรภ์โดยไม่ตั้งใจ พบว่า กระบวนการการเป็นแม่ของนักเรียนดังกล่าว เป็นตัวตนใหม่ ที่สะท้อนความเจริญงอกงามด้านจิตใจและวุฒิภาวะ เมื่อผ่านความทุกข์แล้ว แม่วัยรุ่นสามารถมีความสุขได้ มีความมั่นใจในการเลี้ยงลูก มีความรับผิดชอบ มีเป้าหมายใหม่ และเข้าใจหัวอกคนเป็นแม่มากขึ้น

2.2 การแสดงบทบาทการเป็นแม่ แม่วัยรุ่นทำหน้าที่แม่หลังคลอด โดยให้นม เลี้ยงดูบุตรด้านร่างกาย และจิตใจ โดยการสนับสนุนจากครอบครัว คือแม่ของตน และสามี ที่จะทำให้การแสดงบทบาทดังกล่าวประสบความสำเร็จได้ จะพบว่า การเลี้ยงดูบุตรมีต้นแบบมาจากกระบวนการทางสังคม ตามที่ตนเองได้รับมา เช่น ต้องการสอนให้ลูกเป็นคนดี ไม่โกหก อยากให้เรียนจบสูงๆ บางส่วนไม่อยากให้ลูกเป็นเหมือนตนเอง แสดงถึงการยอมรับว่าการตั้งครรภ์ขณะที่เป็นวัยรุ่นเป็นสิ่งผิด ไม่เป็นที่ยอมรับจากสังคมเป็นไปตามแนวคิดการรับบทบาทการเป็นแม่ของ นิโคล และซีเวลลิง (Nicols & Zweling, 1997 : 378) อธิบายว่า หลังจากคลอดแม่วัยรุ่นยังต้องมี การปรับตัวทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ภาระหลักในตอนนี้เป็น การเลี้ยงดูลูกที่เกิดมา ได้แก่ การให้นม การอุ้ม การสร้างสัมพันธ์กับบุตร รวมทั้งการเรียนรู้ความต้องการและตอบสนองความต้องการของบุตร แม่วัยรุ่นต้องมีการปรับตัว การตัดสินใจ และเลือกปฏิบัติอย่างถูกต้อง กระบวนการปรับตัวรับบทบาทความเป็นแม่หลังคลอด มีความซับซ้อนยุ่งยาก ฉะนั้นแม่วัยรุ่นต้องมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้เข้ากับสถานภาพและบทบาทใหม่ สอดคล้องกับงานของสุธิดา สองสีดา และสุรวุฒิ ปัดไธสง (2558) ศึกษาเรื่อง การสร้างตัวตนความเป็นแม่ในสังคมชายเป็นใหญ่ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำรงบทบาทการเป็นแม่ ได้แก่

ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม ประกอบไปด้วย การสนับสนุนทางสังคม การได้รับการช่วยเหลือจากครอบครัวและคนใกล้ชิด เช่น สามเณรที่คอยดูแล และคอยสนับสนุน จะทำให้สามารถดำรงบทบาทและปรับตัวเข้าสู่บทบาทได้อย่างเหมาะสม (Mercer,2006) สอดคล้องกับงานของ ปัญจภรณ์ ยะเกษม และพัชรภักดิ์ ไชยสังข์ (2555) ศึกษาเรื่องประสบการณ์การเป็นแม่ของวัยรุ่น พบว่า แม่วัยรุ่นมีความตั้งใจสอนให้ลูกเป็นคนดี มีความรู้และมีอาชีพที่ดี รวมถึงแม่วัยรุ่นตั้งใจจะดำเนินชีวิตให้ดี เพื่อสร้างความพร้อมทางเศรษฐกิจและการสนับสนุนจากครอบครัว และสอดคล้องการศึกษาของ เบญญาภา ธิติมาพงษ์ และคณะ (2560) แหล่งสนับสนุนจึงมีความสำคัญสำหรับแม่วัยรุ่น ได้แก่ บิดามารดาของตน บิดามารดาของสามี รวมทั้งสามี ที่คอยให้ความช่วยเหลือให้แม่วัยรุ่น เพื่อให้สามารถรับมือกับบทบาทที่เกิดขึ้นได้

2.3 ผลกระทบของแม่วัยรุ่นตั้งครรภ์ซ้ำ ผลกระทบด้านร่างกาย จิตใจและสังคม และผลกระทบด้านเศรษฐกิจ แม่วัยรุ่นประสบปัญหาสุขภาพระหว่างตั้งครรภ์ เผชิญความกดดันจากสังคมที่ตั้งครรภ์ในวัยเรียน ต้องออกจากระบบการศึกษา และมีค่าใช้จ่ายมากขึ้นทำให้เป็นภาระของครอบครัว สอดคล้องกับแนวคิดของ ทรวงยศ พิลาสันต์ (2557:6) เรื่องผลกระทบด้านร่างกายของแม่วัยรุ่น ว่าการตั้งครรภ์ทำให้เกิดความเสี่ยงต่อสุขภาพ ทั้งระหว่างตั้งครรภ์และหลังคลอด เช่น มีภาวะเลือดจาง ความดันโลหิตสูง ต้องผ่าคลอด หรือการคลอดที่ต้องใช้หัตถการเข้าช่วยเหลือ รวมถึงการมีภาวะซึมเศร้าหลังการคลอดบุตร ทารกเสี่ยงคลอดก่อนกำหนด หรือมีน้ำหนักตัวน้อย เสี่ยงต่อการเสียชีวิตในขวบปีแรก *ศศิพันธ์ พันธุ์สุวรรณ และคณะ (2555)* ผลกระทบด้านจิตใจของแม่วัยรุ่น อาจเกิดความรู้สึกสับสน มีความกลัว วิตก กังวล อับอาย เนื่องจากค่านิยมและบรรทัดฐานทางสังคม กังวลเรื่องการตั้งครรภ์และภาระทางการเงิน กลัวเป็นภาระแก่ครอบครัว และ นพวรรณ ศรีวงศ์พานิช (2557 : 7-9) เรื่องผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม ผลทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากแม่วัยรุ่นต้องเผชิญกับปัญหาหรืออุปสรรคต่อการเรียนให้จบการศึกษา และไม่สามารถหางานทำได้ในที่สุด แม่วัยรุ่นต้องถูกไล่ออกจากโรงเรียน และไม่ได้รับการช่วยเหลือหรือผลักดันให้กลับเข้ามาในระบบการศึกษาได้อีก รวมถึงเหตุผลของการถูกตีตราทางสังคมจากครู เพื่อน และพ่อแม่ของนักเรียนคนอื่น ทำให้ต้องออกจากโรงเรียนในที่สุด การตีตราจากสังคมนี้ยังส่งผลถึงการตั้งครรภ์และการดูแลบุตร หากเกิดการตีตราจากบุคคลใกล้ชิด อาจทำให้เกิดปัญหาครอบครัวตามมา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัย คือ ควรมีขั้นตอนการทำความเข้าใจกับครอบครัวของผู้ให้ข้อมูลหลักถึงขอบเขตของงานวิจัย การพิทักษ์สิทธิ์ของผู้ให้ข้อมูล และประโยชน์ของงานวิจัยที่สังคมจะได้รับ เพื่อให้ครอบครัวยินดีและอนุญาตให้เก็บข้อมูลด้วยความเต็มใจ
2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ครอบครัว โรงเรียนหรือสถานศึกษา ควรสอนเรื่องเพศอย่างเปิดเผยมากขึ้น โดยไม่คิดว่าเป็นการชี้โพรงให้กระรอก แต่ควรคิดว่าการสอนให้เด็กและเยาวชนรู้จักเพศสัมพันธ์ การ

ป้องกันความเสี่ยงในการมีเพศสัมพันธ์ หรือการป้องกันที่ถูกต้อง ไม่ให้ติดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และตั้งครรรภ์ได้ รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือแม่วัยรุ่น จะต้องดำเนินการแบบบูรณาการ ทั้งจากครอบครัว โรงเรียน และสังคม ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติป้องกันและแก้ปัญหการตั้งครรรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ.2559

เอกสารอ้างอิง

- เกตุยสิรี ศรีวิไล. (2559). การตั้งครรรภ์ซ้ำในมารดาวัยรุ่น ในโรงพยาบาลชุมชนแห่งหนึ่งของภาคใต้. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้*, 3(3), 142-152
- ทรงยศ พิลานันต์. (2557). *สถานการณ์การตั้งครรรภ์ในวัยรุ่นในประเทศไทย ปี 2556* โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ .
- นพวรรณ ศรีวงศ์พานิช. (2557). *คู่มือพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เด็กปฐมวัยสำหรับพ่อแม่ผู้ปกครอง*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันราชานุกูล
- อมรา พงศาพิชญ์. (2548). *เพศสถานะและเพศวิถีในสังคมไทย*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิชาติ จิตต์เจริญ, และ สมพล พงศ์ไทย. (2540). การบริหารสตรีตั้งครรรภ์. ในประทักษ์ โอประเสริฐ, วินิต พัวประดิษฐ์, และ สุรศักดิ์ ฐานีพานิชสกุล (บรรณาธิการ). *สตรีศาสตร์ รามาธิบดี 2*. กรุงเทพมหานคร: โฮลิสติกพับลิชชิงจำกัด.
- อวยพร เชื้อนแก้ว. (2553). การอบรมเพศวิถีเพื่อการเปลี่ยนแปลงสังคม โครงการผู้หญิงเพื่อสันติภาพและความยุติธรรม ปี 2550 ถึง 2553. ศูนย์ผู้หญิงเพื่อสันติภาพและความยุติธรรม. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2561 แหล่งที่มา <http://womenforpeaceandjustice.org/>.